

MIRZETA BRKIĆ AMELA DAUTBEGOVIĆ

Akademski motivacija i demografska obilježja kao odrednice akademskog postignuća studenata FIN-a

371

Mirzeta Brkić

*Viša asistentica na Katedri za
religijsku pedagogiju i religijsku
psihologiju, Fakultet islamskih
nauka
mirzeta.brkic@fin.unsa.ba*

Amela Dautbegović

*Vanredna profesorica na Od-
sjeku za psihologiju Filozofskog
fakulteta, spoljna saradnica
na Fakultetu islamskih nauka
na predmetu Psihologija obra-
zovanja
amela.dautbegovic@ff.unsa.ba*

Originalni naučni rad

Primljeno: 2. 9. 2025.
Prihvaćeno: 21. 11. 2025.

Ključne riječi:

Akademski motivacija,
demografska obilježja,
akademski postignuće,
studenata, Fakultet islamskih
nauka

Sažetak:

Cilj ovog istraživanja bio je analizirati zastupljenost različitih tipova akademske motivacije kod studenata Fakulteta islamskih nauka, te ispitati njihov doprinos, uz spol, dob i zaposlenje, u objašnjenju akademskog postignuća. Istraživanje je provedeno u maju 2025. godine, a učešće je uzelo 78 studenata prosječne dobi $M=22.81$ ($SD=4.41$). Primijenjena je Skala akademske motivacije i Upitnik sociodemografskih i akademskih obilježja. Rezultati su pokazali da studenti ostvaruju visoku prosječnu ocjenu na studijskim predmetima. Kada su u pitanju tipovi akademske motivacije, najizraženija je intrinzična motivacija usmjerena na sticanje znanja, a od ekstrinzičnih oblika motivacije, najviše je istaknuta identificirana regulacija. Razina amotivacije je niska, iako su prisutne individualne razlike među studentima. Višestruka regresijska analiza pokazala je da su godina studija i status zaposlenja značajni pozitivni prediktori postignuća studenata, dok spol i motivacijske dimenzije nisu.

Academic Motivation and Demographic Characteristics as Determinants of Academic Achievement Among Students of the Faculty of Islamic Studies

الدفع الجامعي والسمات الديموغرافية كصفات التحصيل الجامعي لطلاب كلية الدراسات الإسلامية

Keywords:

Academic motivation, demographic characteristics, academic achievement, students, Faculty of Islamic Studies

الكلمات المفتاحية:

الدفع الجامعي، السمات الديموغرافية، التحصيل الجامعي، الطلاب، كلية الدراسات الإسلامية

Abstract:

This study aimed to analyze the prevalence of different types of academic motivation among students of the Faculty of Islamic Studies and to examine their contribution, along with gender, age, and employment status, to the explanation of academic achievement. The research was conducted in May 2025 and included 78 students with an average age of $M = 22.81$ ($SD = 4.41$). The Academic Motivation Scale and a Questionnaire on Sociodemographic and Academic Characteristics were employed in the study. The results indicated that students achieve high average grades across their courses. Regarding the types of academic motivation, the most prominent was intrinsic motivation oriented toward acquiring knowledge, while among the extrinsic forms of motivation, identified regulation was the most emphasized. The level of amotivation was low, although individual differences were present. Multiple regression analysis revealed that year of study and employment status were significant positive predictors of students' academic achievement, whereas gender and motivational dimensions were not.

الملخص:

ويقصد هذا البحث تحليل تواجد الأنواع المختلفة للدفع الجامعي عند طلاب كلية الدراسات الإسلامية واختبار مساهمتهم، بالإضافة إلى جنسهم وعمرهم وشغلهم، في شرح التحصيل الجامعي. وتمت الدراسة في مايو سنة ٢٠٢٥، وشارك فيها ٨٧ طالبا عمرهم المتوسط $M = 22.81$, $SD = 4.41$. وتم في الدراسة تطبيق مقياس الدفع الجامعي واستمارة السمات الاجتماعية الديموغرافية والجامعية. وتشير النتائج إلى أن الطلاب يحصلون على الدرجة المتوسطة العالية في المواد الدراسية. وفيما يخص أنواع الدفع الجامعي فأبرزها الدفع الداخلي المتوجه إلى استيعاب المعرفة، وأبرز أنواع الدفع الخارجي الضبط المشخص. ومستوى عدم الدفع منخفض، مع أنه تواجد الخلافات الشخصية بين الطلاب. ويشير التحليل النكوصي المتعدد النواحي إلى أن سنة الدراسة وحالة الشغل هي المؤشرات الإيجابية المهمة لتحصيل الطلاب، خلافا للجنس وأبعاد الدفع.

Uvod¹

Kolika je uloga motivacije u postizanju studentskog uspjeha? Pitanje je od posebnog značaja jer akademska motivacija, uz druge faktore, ima važnu ulogu u predviđanju akademskog postignuća studenata. Međutim, motivacija je složen konstrukt koji se ne može svesti na jednostavnu dilemu postojanja ili odsustva. Ona se razlikuje po kvaliteti, trajanju i učincima.² Ključno je razumjeti ne samo postoji li motivacija nego i zašto je student motiviran te koji tip motivacije razvija. Upravo se tim pitanjima bavi *Teorija samoodređenja*, koju su 1985. godine razvili Edward Deci i Richard Ryan.³ Teorija je jedinstvena po tome što ne razlikuje samo intenzitet, već i tipove motivacije, koji značajno utječu na uspjeh, upornost i emocije studenata.⁴ Ova teorija objašnjava kako su motivi pojedinca povezani s njegovim selfom i u kojoj mjeri proizlaze iz unutarnjih potreba ili vanjskih pritisaka, različitih normi i vrijednosti.

Teorija samoodređenja⁵ polazi od pretpostavke da ljudi imaju urođenu težnju za učenjem i postignućem te da socijalni faktori mogu tu težnju podržati ili ometati. U interakciji s okolinom, oni nastoje zadovoljiti tri temeljne psihološke potrebe: *autonomiju* (želju za samoorganiziranjem ponašanja te osjećajem slobode i integracije pri donošenju odluka), *kompetentnost* (osjećaj sposobnosti i efikasnosti u savladavanju izazova) i *povezanost s drugima* (osjećaj pripadnosti i formiranja snažnih, stabilnih socijalnih veza s drugima). Ove potrebe su univerzalne i

- 1 Istraživanje je realizirano u maju 2025. godine u okviru praktične nastave iz predmeta *Psihologija obrazovanja* na studijskom programu Islamska vjeronauka i religijska pedagogija. Autorice zahvaljuju studentima na njihovom predanom angažmanu u procesu prikupljanja podataka.
- 2 Anita Woolfolk, *Edukacijska psihologija*, Naklada Slap, 2016, str. 374–383.
- 3 Edward L. Deci, Richard M. Ryan, *Intrinsic Motivation and Self-Determination in Human Behavior*, New York, Plenum Press, 1985.
- 4 Richard M. Ryan, Arlen C. Moller, "Competence as Central, but Not Sufficient, for High-Quality Motivation: A Self-Determination Theory Perspective", in: Andrew J. Elliot, Carol S. Dweck, David S. Yeager (ed.), *Handbook of Competence and Motivation: Theory and Application*, New York, London, The Guilford Press, 2017, str. 214–232.
- 5 Edward L. Deci, Richard M. Ryan, "The 'What' and 'Why' of Goal Pursuits: Human Needs and the Self-Determination of Behavior", *Psychological Inquiry*, Vol. 11, No. 4, 2000, str. 227–268.

ključne za dobrobit svakog pojedinca, a njihovo zadovoljenje je vitalno za mentalno i fizičko zdravlje.⁶

Na temelju odnosa između osobe i okoline, teorija postavlja *kontinuum samoodređenja*, koji objašnjava kako su motivi i regulacijski procesi povezani s razinom zadovoljenja temeljnih psiholoških potreba.⁷ Na tom kontinuumu motivacija se kreće od potpuno nesamoodređenih do potpuno samoodređenih oblika. *Amotivacija (nemotiviranost)* se odnosi na nedostatak namjere za djelovanjem, praćen osjećajem neefikasnosti i gubitkom kontrole, pri čemu su temeljne potrebe minimalno ostvarene. *Ekstrinzična motivacija*, smještena u sredini kontinuuma, ima različite razine zadovoljenja potreba: od vanjske regulacije, gdje se ne zadovoljava potreba za autonomijom, do potpuno integrirane regulacije, gdje su sve tri potrebe podržane. *Intrinzična motivacija* predstavlja prototip samoodređenog ponašanja, potaknut urođenom željom za aktivnošću i zadovoljstvom koje iz toga proizilazi, pri čemu su potrebe u potpunosti ispunjene.

Prema stepenu autonomije postoje četiri tipa ekstrinzične motivacije.⁸ U visokoškolskom kontekstu, *vanjska regulacija* se odnosi na situaciju kada student uči isključivo kako bi dobio nagradu, poput stipendije, ili izbjegao kaznu, kao što je gubitak prava na ispitni rok. Ovu vrstu motivacije pokreću isključivo vanjski faktori. Veći stepen autonomije predstavlja *introjicirana (prihvaćena) regulacija*, gdje student uči kako bi izbjegao unutarnji pritisak, poput osjećaja krivnje ili srama, te da bi se osjećao kao “dobar student”. Za razliku od ova dva oblika, ekstrinzična motivacija može biti i autonomnija. To je slučaj s *identificiranom (poistovjećenom) regulacijom*, kada student prepoznaje i prihvaća vrijednost učenja, smatrajući da mu savladavanje određenog gradiva može pomoći u budućoj karijeri. Najautonomniji oblik ekstrinzične motivacije je *integrirana (usvojena) regulacija*, pri kojoj je učenje u potpunosti usklađeno

6 Ryan, Moller, *nav. dj.*, str. 214–232.

7 Deci, Ryan, *nav. dj.*, str. 227–268.

8 Isto, str. 227–268.

s vlastitim vrijednostima i identitetom. U ovom slučaju, studentovo ponašanje je u potpunosti samodeterminirano jer je prihvatio i rekonstruirao vanjske zahtjeve kao vlastite.

S druge strane, intrinzična motivacija, kao prototip potpuno samoodređenog ponašanja, ne proizlazi iz vanjskih ciljeva, već iz same radosti učenja. Unutar nje razlikuju se tri tipa: *motivacija za znanje*, gdje student uživa u proširivanju svog znanja iz čiste znatiželje; *motivacija za postignuće*, potaknuta zadovoljstvom koje proizlazi iz usavršavanja i uspješnog savladavanja zadataka, te *motivacija za doživljajem uzbuđenja*, potaknuta ugodom koju donose zanimljive rasprave ili kompleksni intelektualni izazovi.⁹

Kvaliteta motivacije ovisi o tome u kojoj su mjeri navedene temeljne potrebe zadovoljene. Kada su potrebe podržane, veća je vjerovatnost razvoja autonomne motivacije, pri čemu pojedinac, kako je ranije navedeno, djeluje iz ličnog izbora i unutarnjih razloga, a ne pod vanjskim pritiskom.¹⁰ Stoga, autonomni oblici motivacije (intrinzična, integrirana i identificirana) povezuju se s pozitivnim ishodima poput temeljitog učenja i kreativnosti, dok se kontrolirani oblici (vanjska i introjicirana regulacija) povezuju s negativnim emocijama i većom anksioznošću.

Upravo je ovaj teorijski koncept pronašao svoju potvrdu u opsežnim empirijskim istraživanjima. Na temelju rezultata meta-analize Howarda i saradnika iz 2021. godine, potvrđeno je da su različiti tipovi motivacije, definirani teorijom samoodređenja, povezani s akademskim ishodima kod studenata. Nalazi pokazuju da je intrinzična motivacija snažno povezana s uspjehom i dobrobiti studenata. Slično tome, motivacija temeljena na ličnoj vrijednosti (identificirana regulacija) povezuje se sa ustrajnošću u studiranju. Nasuprot tome, motivi vođeni željom za nagradom ili izbjegavanjem kazne (vanjska regulacija)

9 Robert J. Vallerand, Luc G. Pelletier, Marc R. Blais, Nathalie M. Brière, Caroline Sénécal, Evelyne F. Vallières, "The Academic Motivation Scale: A measure of intrinsic, extrinsic, and amotivation in education", *Educational and Psychological Measurement*, Vol. 52, No. 4, 1992, str. 1003–1017.

10 Ryan, Moller, *nav. dj.*, str. 214–232.

povezani su sa smanjenom dobrobiti, dok je amotivacija do-
sljedno povezana s lošijim akademskim uspjehom.¹¹ Stoga, ovi
rezultati jasno naglašavaju da kvaliteta motivacije, a ne samo
njen intenzitet, ima značajan utjecaj na studentsko postignuće.

Osim akademske motivacije, na postignuće studenata utje-
ču i njihove lične i akademske karakteristike, koje su također
predmet mnogih istraživanja. S tim u vezi, prethodna istraživa-
nja su pokazala da faktori poput spola, godine studija i statusa
zaposlenja mogu imati značajan utjecaj na studentski uspjeh.

U jednom takvom istraživanju provedenom sa studentima
zdravstvenih studija u Saudijskoj Arabiji, Nasir i saradnici utvr-
dili su da su studenti ostvarili značajno više ocjene u odnosu na
studentice.¹² Međutim, drugim istraživanjima utvrđeno je da
su studentice ostvarile značajno viši prosjek ocjena u odnosu na
studente¹³ što ukazuje na potrebu za dodatnim istraživanjima u
različitim kulturnim kontekstima.

Pored toga, istraživanja su ispitivala i povezanost dobi stu-
denata s njihovim akademskim uspjehom. Tako je u jednoj stu-
diji, provedenoj na uzorku od 78 studenata, utvrđeno da je dob
bila značajan prediktor akademskog postignuća. Konkretno, re-
zultati su pokazali da stariji studenti imaju tendenciju postiza-
nja višeg prosjeka ocjena u odnosu na svoje mlađe kolege.¹⁴

Pored spola i dobi, status zaposlenja studenata je još jedan
faktor koji se ispituje u vezi s akademskim postignućem. Ipak,
rezultati istraživanja na tu temu su nekonzistentni. Jedna

- 11 Joshua L. Howard, Julien S. Bureau, Frédéric Guay, Jane X.Y. Chong, Richard M. Ryan, "Student Motivation and Associated Outcomes: A Meta-Analysis from Self-Determination Theory", *Perspectives on Psychological Science*, Vol. 16, No. 6, 2021, str. 1300–1323.
- 12 Farheen Nasir, Athari Almuraihi, Asma Alkusayer, Fatima Saeed, Abdulmohsen Alkushi, Areej S. Alowfi, Muhammad AlGhaihab, Faizan Nasir, "Assessing Gender Differences in the Students' Academic Performance, Aptitude, Emotional Intelligence and Grit", *Health Professions Education*, Vol. 11, No. 1, 2025, str. 55–63.
- 13 Ioannis Tsaousis, Mohammed H. Alghamdi, "Examining academic performance across gender differently: Measurement invariance and latent mean differences using bias-corrected bootstrap confidence intervals", *Frontiers in Psychology*, Vol. 13, 2022, str. 01–12.
- 14 Abubakar R. Badaa, Ibrahim Adegboyega Bada, "Age and gender as determinants of academic achievements in college mathematics", *Asian Journal of Natural & Applied Sciences*, Vol. 1, No. 2, 2012, str. 121–127.

opsežna meta-analiza, koja je obuhvatila 69 studija, pokazala je da rad tokom studija ima blagi, ali statistički zanemariv negativan utjecaj na akademske rezultate. S druge strane, u toj meta-analizi je naglašeno da se stvarni efekti uvelike razlikuju ovisno o kontekstu i uzorku, što otvara prostor za daljnja istraživanja.¹⁵

U skladu s navedenim, može se zaključiti da akademska motivacija, kao složen fenomen, zajedno s demografskim obilježjima studenata, vjerovatno ima značajan doprinos u objašnjenju studentskog postignuća. Posebno je značajno ispitati ove odnose u kontekstu Fakulteta islamskih nauka Univerziteta u Sarajevu, budući da ovaj fakultet predstavlja specifično akademsko okruženje u kojem se obrazovni proces povezuje s vrijednostima vjere, znanja i lične odgovornosti, što može utjecati na razvoj motivacije i specifičnih obrazaca učenja. Na taj način, istraživanje doprinosi boljem razumijevanju motivacijskih procesa u okviru islamskog visokoškolskog obrazovanja i obogaćuje postojeća saznanja o faktorima koji oblikuju akademski uspjeh studenata.

S tim u vezi, cilj ovog istraživanja je dvostruk i sastoji se od utvrđivanja zastupljenosti različitih tipova akademske motivacije kod studenata Fakulteta islamskih nauka Univerziteta u Sarajevu te ispitivanja doprinosa ovih tipova motivacije, kao i demografskih obilježja (spola, dobi i radnog statusa), u objašnjenju akademskog postignuća studenata.

Metodologija istraživanja

Sudionici

U istraživanju je sudjelovalo 78 studenata Fakulteta islamskih nauka Univerziteta u Sarajevu. Uzorak je bio gotovo ravnomjerno podijeljen s obzirom na spol, s 38 studenata (48.7%) i 40 studentica (51.3%). Prosječna dob iznosila je $M=22.81$ ($SD=4.41$).

15 Katerina Kroupova, Tomas Havranek, Zuzana Irsova, "Student Employment and Education: A Meta-Analysis", *Economics of Education Review*, Vol. 100, 2024, str. 1–17.

Što se tiče godina studija, u uzorku je bilo po 39 studenata (50%) nižih godina (prva i druga) te 39 studenata (50%) viših godina studija (treća, četvrta i master studij). Prema statusu zaposlenosti, 44 studenta (56.4%) izjasnilo se kao nezaposleno, dok je 34 (43.6%) navelo da su zaposleni.

Instrumentarij

Za mjerenje akademske motivacije korištena je *Skala akademske motivacije* (Vallerand i saradnici, 1992), temeljena na teoriji samoodređenja. Za potrebe ovog istraživanja, urađen je prijevod skale s engleskog na bosanski jezik. Sudionici su odgovarali na tvrdnje procjenjujući u kojoj mjeri navedeni razlozi odgovaraju njihovim motivima za studiranje na Fakultetu islamskih nauka. Odgovori su davani na sedmostepenoj Likertovoj skali od 1 (uopće ne odgovara) do 7 (u potpunosti odgovara).

Skala se sastoji od 28 čestica koje mjere tri glavne dimenzije, intrinzičnu, ekstrinzičnu i amotivaciju, kroz sedam subskala, pri čemu svaka subskala sadrži četiri čestice. Intrinzična motivacija obuhvata tri subskale: za znanje (npr. *Jer osjećam zadovoljstvo i užitak dok učim nove stvari*), za postignuće (npr. *Zbog zadovoljstva koje osjećam dok ostvarujem jedno od svojih ličnih postignuća*), za uzbuđenje (npr. *Zbog uzbuđenja koje osjećam dok čitam o različitim zanimljivim temama*). Ekstrinzična motivacija uključuje subskale: *vanjska regulacija* (npr. *Jer želim kasnije dobiti prestižniji posao*), *introjicirana* (npr. *Zato što želim sebi dokazati da mogu uspjeti u svojim studijama*) i *identificirana regulacija* (npr. *Zato što će mi to na kraju omogućiti da radim u oblasti koja mi se sviđa*). Posljednja subskala je amotivacija (npr. *Ne vidim razlog zašto studiram i iskreno, uopće me ne zanima*).

Visoki rezultati na subskalama intrinzične i ekstrinzične motivacije ukazuju na izraženiji taj tip motivacije, dok viši rezultat na subskali amotivacije označava nedostatak unutarnje želje za nastavljanjem aktivnosti, tj. studiranjem.

Originalna faktorska struktura skale potvrđena je na uzorku srednjoškolaca iz Kantona Sarajevo, pri čemu su koeficijenti

unutarnje pouzdanosti ($\alpha = .77$ do $.84$) bili zadovoljavajući.¹⁶ U ovom istraživanju Cronbachovi α koeficijenti pouzdanosti za pojedinačne subskale kretali su se od $\alpha = .79$ do $\alpha = .87$, dok za ukupne rezultate intrinzične motivacije ($\alpha = .93$), ekstrinzične motivacije ($\alpha = .89$) i amotivaciju ($\alpha = .89$) također ukazuju na visoku unutarnju pouzdanost.

Upitnik sociodemografskih i akademskih obilježja, kreiran u okviru šireg istraživanja u kojem je primijenjen veći broj instrumentarija i pitanja, korišten je za prikupljanje različitih podataka o studentima. Za potrebe ovog rada analizirani su podaci o spolu, dobi, godini studija, prosjeku ocjena i statusu zaposlenja.

Postupak istraživanja

Istraživanje je provedeno u okviru praktične nastave iz predmeta *Psihologija obrazovanja* na studijskom programu Islamska vjeronauka i religijska pedagogija, tokom VIII semestra u drugoj polovini maja 2025. godine. Prije početka, pribavljena je službena saglasnost uprave Fakulteta islamskih nauka za realiziranje istraživanja. Pod mentorstvom nastavnika i saradnika, studenti su pripremili instrumentarij te ga u elektronskoj formi distribuirali svojim kolegama. Prikupljanje podataka provedeno je u skladu s etičkim načelima znanstvenog istraživanja, uz osiguranje anonimnosti i dobrovoljnosti učešća sudionika.

Rezultati i diskusija

Deskriptivna analiza akademskog postignuća i motivacije

Rezultati deskriptivne analize, prikazani u Tabeli 1, pružaju uvid u prosjek ocjena studenata i zastupljenost različitih tipova akademske motivacije. Iako teorija samoodređenja, kako je i navedeno u uvodu, prepoznaje četiri tipa ekstrinzične motivacije, Skala akademske motivacije Valleranda i saradnika

16 Anela Hasanagić, Nina Bosankić, "Validacija skale akademske motivacije (AMS) na srednjoškolskim učenicima", *Zbornik radova Islamskog pedagoškog fakulteta u Zenici*, br. 16, 2018, str. 191–216.

konstruirana je na osnovu pilot-studija koje su pokazale da se integrirana (usvojena) regulacija ne izdvaja kao zasebna subskala na uzorku studenata. Naime, faktorska analiza skale utvrdila je da se ona s identificiranom (poistovjećenom) regulacijom formira u jedan faktor. Autori sugeriraju da mladi odrasli možda još nisu postigli dovoljno razvijen osjećaj integracije u pogledu akademskih aktivnosti, što u ovom kontekstu znači da je za njih studiranje još uvijek aktivnost koju obavljaju, a ne dio ličnog identiteta.¹⁷ Stoga, skala u nastavku mjeri tri tipa ekstrinzične motivacije.

Tabela 1. Deskriptivna statistika za prosjek ocjena i subskale Skale akademske motivacije

	M	SD	Min	Max
Prosječna ocjena	8.02	.818	7	10
Amotivacija	2.44	1.64	1	7
Ekstrinzična motivacija				
– Vanjska	4.43	1.63	1	7
– Identificirana	5.35	1.40	1	7
– Introjicirana	4.28	1.65	1	7
Intrinzična motivacija				
– Znanje	5.56	1.19	1.25	7
– Postignuće	5.00	1.42	1	7
– Traženje uzbuđenja	4.92	1.47	1.50	7

Napomena: M – aritmetička sredina; SD – standardna devijacija

Prosječna ocjena studenata u uzorku, koja iznosi M=8.02 (SD=.818), ukazuje na to da studenti ostvaruju visoku prosječnu ocjenu na studijskim predmetima. Ovakav rezultat moguće je tumačiti u kontekstu visoke akademske motivacije među studentima, ali i specifičnih obrazovnih očekivanja i standarda unutar fakulteta. Tome u prilog ide i činjenica da je prosječna ocjena najčešća i najprepoznatljivija mjera akademskog uspjeha¹⁸, a u kontekstu Bosne i Hercegovine njena relevantnost dodatno je

17 Vallerand, Pelletier, Blais, Brière, Senécal, Vallières, *nav. dj.*, str. 1003–1017.

18 Ari D. Kalechstein, Stephen Nowicki, Jr., "A meta-analytic examination of the relationship between control expectancies and academic achievement: An 11-yr follow-up to Findley and Cooper", *Genetic, Social, and General Psychology Monographs*, Vol. 123, No. 1, 1997, str. 27–56.

naglašena Uputstvom Agencije za razvoj visokog obrazovanja i osiguranja kvaliteta o obaveznom navođenju ocjena i ostvarenih kredita u dodatku diplome ("Službeni glasnik BiH", broj 39/23).¹⁹

Polazeći od teorije samoodređenja, ovaj rezultat može se objasniti ekstrinzičnom motivacijom. Visoke ocjene mogu odražavati usmjerenost na vanjske nagrade ili izbjegavanje sankcija, ali i unutarnji pritisak da se potvrdi identitet "dobrog studenta". Ipak, kako studenti znanje u značajnoj mjeri doživljavaju i kao instrument za postizanje budućih profesionalnih ciljeva, vjerovatno je važan doprinos i autonomnijih oblika motivacije, u kojima se učenje povezuje sa sopstvenim vrijednostima i identitetom. Na taj način prosjek ocjena ne predstavlja samo odgovor na vanjske zahtjeve akademskog sistema, već i proces njihove internalizacije.

Dodatno, u ovome istraživanju, najviše prosječne vrijednosti postignute su za intrinzične tipove motivacije (vidjeti Tabelu 1). To sugerira da se prosjek ocjena studenata ne može svesti samo na ekstrinzične regulacije, nego da je u velikoj mjeri vođeno i unutarnjim interesom, željom za znanjem i zadovoljstvom koje proizlazi iz samog procesa učenja. Iako nije moguće donositi čvrste zaključke bez poređenja s drugim studentskim populacijama, jedan od mogućih interpretativnih okvira za ovaj rezultat može biti i religijsko-kulturni kontekst u kojem studenti Fakulteta islamskih nauka djeluju. U islamskoj tradiciji znanje se ('ilm) razumijeva kao dužnost i vrhovna vrijednost, a sam Kur'an u svojoj prvoj objavi donosi poziv na učenje, što dodatno može objasniti izraženost intrinzične motivacije u ovoj populaciji.²⁰

Razina amotivacije je niska ($M=2.44$, $SD=1.64$), iako su prisutne individualne razlike među studentima. Ovaj nalaz, prema

19 Uputstvo o izmjenama i dopunama Uputstva o formi i sadržaju diplome i dodatka diplomu koju izdaju akreditirane visokoškolske ustanove ("Službeni glasnik BiH", br. 39/23). Dostupno na: <https://hea.gov.ba/Content/Read/dokumenti-agencije> (datum pregleda: 29.8.2025).

20 "Čitaj, u ime tvoga Gospodara, Koji stvara, stvara čovjeka od zametka! Čitaj, plemenit je Gospodar tvoj, Koji peru podučava, Koji čovjeka podučava onome što ne zna." (Kur'an, El-'Alek, 96:1-5, str. 598). Kur'an s prijevodom na bosanski jezik, preveo Enes Karić, Bosanska knjiga, Sarajevo, 1995.

kojem amotivacija ima najniže prosječne vrijednosti, u skladu je s rezultatima drugih istraživanja, npr. kod studenata Filozofskog fakulteta u Splitu.²¹ Potrebno je obratiti pažnju na nalaz da postoje studenti s izraženom amotivacijom. To je posebno značajno jer je amotivacija u ranijim istraživanjima povezana s nepodudarnošću studenta i fakulteta, lošijom prilagodbom i nižim akademskim postignućem.²² Jedno od mogućih objašnjenja jeste da su neki studenti upisali studij bez jasno definirane profesionalne motivacije ili stvarnog interesa za odabrano područje, što može ukazivati na nedostatke u procesu profesionalne orijentacije na prethodnim obrazovnim nivoima. Ovakva situacija dodatno naglašava važnost da visokoškolske institucije, uključujući i Fakultet islamskih nauka, razviju mehanizme podrške studentima u procesu akademske i profesionalne prilagodbe, kako bi se smanjio rizik od odustajanja i povećala uspješnost studiranja.

Kada je riječ o *ekstrinzičnoj motivaciji*, najviši prosjek ima identificirana motivacija ($M=5.35$, $SD=1.40$), što znači da studenti studiraju na Fakultetu islamskih nauka iz razloga koji su mi lično važni i smisleni, a sličan nalaz potvrđuju i druga istraživanja u kojima se upravo identificirana motivacija pokazala kao najizraženiji oblik ekstrinzične motivacije.²³ Niže prosječne vrijednosti zabilježene su za introjiciranu motivaciju ($M=4.28$, $SD=1.65$) i vanjsku motivaciju ($M=4.43$, $SD=1.63$), što ukazuje na to da motivacija potaknuta vanjskim pritiskom nije dominantan tip kod ove grupe studenata.

Intrinzična motivacija je u prosjeku najizraženija. Najviša vrijednost zabilježena je kod motivacije usmjerene na sticanje znanja ($M=5.56$, $SD=1.19$), što ukazuje na snažan interes za učenje i istraživanje. Slijede motivacija za postignuće ($M=5.00$,

21 Morana Koludrović, Ina Reić Ercegovic, "Academic Motivation in the Context of Self-Determination Theory in Initial Teacher Education", *Croatian Journal of Education*, Vol. 17, No. 1, 2015, str. 25–36.

22 Jill M. Norvilitis, Howard M. Reid, Karen O'Quin, "Amotivation: A Key Predictor of College GPA, College Match, and First-Year Retention", *International Journal of Educational Psychology*, Vol. 11, No. 3, 2022, str. 314–338.

23 Koludrović, Reić Ercegovic, *nav. dj.*, str. 25–36.

SD=1.42) i traženje uzbuđenja (M=4.92, SD=1.47) obje s vrijednostima iznad sredine skale. Ranije je već naglašeno da ovakav obrazac može djelimično objasniti i visoke prosječne ocjene, jer unutarnji interes za znanjem i zadovoljstvo učenjem predstavljaju snažan pokretač akademskog postignuća. Slični nalazi potvrđeni su i kod učenika srednjih vjerskih škola, gdje se pokazalo da je intrinzična motivacija snažno izražena, pri čemu učenike više pokreće unutarnja želja za razumijevanjem gradiva i primjenom religijskih vrijednosti nego ekstrinzični faktori.²⁴ Takvi rezultati u skladu su s istraživanjima koja pokazuju da islamski religiozni pristupi i uvjerenja, kao intrinzični faktori, pozitivno utiču na akademsku motivaciju studenata²⁵, a sličan obrazac uočen je i kod studenata katoličke teologije, kod kojih intrinzični motivi poput duhovnog i intelektualnog razvoja imaju važno mjesto u strukturi motiva.²⁶

S obzirom na specifične odgojno-obrazovne karakteristike Fakulteta islamskih nauka, moguće je da vrijednosti integrirane u nastavni proces doprinose razvoju intrinzične motivacije kod studenata. Ova pretpostavka je u skladu s nalazima prethodnih istraživanja koja ukazuju na to da određeni vrijednosni i kulturni konteksti mogu imati značajnu ulogu u oblikovanju unutarnjih izvora motivacije kod studenata.

Rezultati višestruke regresijske analize

Iako je Skala akademske motivacije izvorno konstruirana sa sedam subskala, njihovo objedinjavanje u tri šire kategorije (intrinzičnu motivaciju, ekstrinzičnu motivaciju i amotivaciju) teorijski je opravdano. Naime, prema teoriji samoodređenja,

24 Tarsono, T., Sari Y., Purnama, Jaka Nugraha, Ahmad Sahira Zandi, Rita Nurjanah, "Comparison Between Intrinsic and Extrinsic Motivation of Students in Islamic Religious Education and Moral Values Subjects", *Tafkir: Interdisciplinary Journal of Islamic Education*, Vol. 6, No. 2, 2025, str. 371–381.

25 Shameem Fatima, Musferah Mehfooz, Sumera Sharif, "Role of Islamic religiosity in predicting academic motivation of university students", *Psychology of Religion and Spirituality*, Vol. 9, No. 4, 2017, str. 377–386.

26 Marek Wójtowicz, "Motivacije i očekivanja studenata prve godine Univerziteta Šleskog u vezi s upisom na studij teologije", *Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne*, Vol. 38, No. 2, 2005, str. 449–463.

motivacija se može posmatrati kroz tri osnovne kategorije duž kontinuuma samoodređenja.²⁷ Također, empirijska istraživanja (npr. Vallerand i sar., 1992; Cokley i sar., 2001; Fairchild i sar., 2005) pokazala su da tri intrinzične subskale međusobno visoko koreliraju, dok ekstrinzične subskale ne pokazuju uvijek jasnu diferencijaciju u skladu s teorijskim pretpostavkama. Zbog toga se u literaturi često opravdava redukcija na tri šire kategorije motivacije, što omogućava jednostavniju i teorijski dosljednu interpretaciju.²⁸ U ovom istraživanju dodatno je metodološki opravdano primijeniti ovakav pristup s obzirom na veličinu uzorka (N=78) i primjenu višestruke regresije, jer manji broj prediktora omogućava stabilniji i interpretativno jasniji model.

U provedenom istraživanju aritmetičke sredine i standardne devijacije za tri subskale iznose: intrinzična motivacija (M=5.16, SD=1.24), ekstrinzična motivacija (M=4.69, SD=1.30) dok je aritmetička sredina i standardna devijacija za amotivaciju ista (M=2.44, SD=1.64). U Tabeli 2 prikazani su rezultati regresijske analize s prosjekom ocjena kao kriterijskom varijablom.

Tabela 2. Rezultati regresijske analize za kriterijsku mjeru *prosjeck ocjena*

Prediktori	<i>R_{ij}</i>	β	<i>t</i>	<i>p</i>
Spol	.122	.041	.372	.711
Godina studija	.352**	.338	3.162	.002
Status zaposlenja	.284**	.293	2.824	.006
Amotivacija	-.275*	-.230	-1.842	.070
Ekstrinzična motivacija	-.106	-.215	-1.537	.129
Intrinzična motivacija	.215	.240	1.572	.121
$R = .587$ $R^2 = .344$ $cR^2 = .283$ $F(6,64) = 5.606$, $p < .001$				

Napomena: *R_{ij}* = Pearsonova korelacija između prediktora i kriterija; β = standardizirani regresijski koeficijent; *t* = *t* vrijednost; *R* = koeficijent multiple korelacije; R^2 = kvadrat multiple korelacije; cR^2 = korigirani kvadrat multiple korelacije; ***p < .001; **p < .01; *p < .05.

27 Deci i Ryan, *nav. dj.*, 1985.

28 Yingjie Zeng, Yao Deng, "A Literature Review of The Academic Motivation Scale (AMS) and Its Reliability and Validity", *International Journal of Education and Humanities*, Vol. 8, No. 3, 2023, str. 43-46.

Na temelju koeficijenta Pearsonove korelacije, utvrđeno je da su godina studija ($r = .352, p < .01$) i status zaposlenja ($r = .284, p < .01$) značajno pozitivno povezani s prosjekom ocjena, dok je amotivacija u značajnoj negativnoj korelaciji ($r = -.275, p < .05$).

S druge strane, spol nije statistički značajno povezan s prosjekom ocjena, tj. akademskim postignućem. Ovaj nalaz pruža djelimično objašnjenje kontradiktornih rezultata ranijih studija koje su izvještavale o različitim obrascima povezanosti spola i akademskog uspjeha. U ispitivanom uzorku spol nije pokazao značajnu povezanost s postignućem.

Intrinzična i ekstrinzična motivacija također nisu pokazale statistički značajnu povezanost s prosjekom ocjena. Iako teorija samoodređenja i brojna istraživanja naglašavaju njihovu važnost, u ovom slučaju te povezanosti nisu potvrđene na nivou bivarijantnih korelacija. Ovi nalazi jesu u skladu s preglednim istraživanjima koja ukazuju da odnosi između demografskih i motivacijskih faktora s akademskim postignućem nisu jednoznačni, već zavise od konteksta i specifičnosti uzorka.²⁹

Kada su svi prediktori uključeni u regresijski model, utvrđeno je da on objašnjava 34.4% varijance u prosjeku ocjena ($R^2 = .344$), pri čemu se model pokazao statistički značajnim, $F(6,64) = 5.606, p < .001$. Godina studija ($\beta = .338; p = .002$) i status zaposlenja studenata ($\beta = .293; p = .006$) izdvojili su se kao relevantni prediktori akademskog postignuća, što je u skladu s nalazima koji ukazuju na važnu ulogu demografskih obilježja u objašnjenju varijance prosjeka ocjena.³⁰ Amotivacija gubi svoju snagu prediktora, iako ostaje blizu granične vrijednosti. Važno je naglasiti da se, za razliku od dijela literature, intrinzična i ekstrinzična motivacija, kao i spol, nisu pokazali statistički značajnim prediktorima.

29 Richard Tindle, Eid G. Abo Hamza, Ahmed A. Helal, Alaa Eldin A. Ayoub, Ahmed A. Moustafa, "A scoping review of the psychosocial correlates of academic performance", *Review of Education*, Vol. 10, No. 3, 2022, str. 1–29.

30 Isto, str. 1–29.

Suprotno istraživanjima koja ukazuju da dob nema značajan doprinos objašnjenju akademskih rezultata³¹, godina studija se ovdje pokazala kao pozitivan prediktor akademskog postignuća, pri čemu stariji studenti ostvaruju viši prosjek ocjena. Ovakav nalaz u literaturi se najčešće objašnjava razlikama u pristupu učenju.³² U poređenju s mlađim kolegama, stariji studenti češće se oslanjaju na strategije učenja koje podrazumijevaju dublje kognitivno procesuiranje, poput analize, sinteze i primjene znanja, te imaju jasnije akademske i profesionalne ciljeve. Ove razlike moguće su posljedica razvijenije akademske zrelosti i životnog iskustva. Usmjerenost na razumijevanje i primjenu gradiva može, stoga, biti jedan od ključnih razloga zbog kojih se i u ovom uzorku stariji studenti pokazuju uspješnijim.³³

Status zaposlenja se također pokazao značajnim prediktorom akademskog postignuća, pri čemu zaposleni studenti ostvaruju viši prosjek ocjena. Istraživanja pokazuju da rad tokom studija ne mora nužno imati negativne posljedice, već da u određenim okolnostima može doprinijeti boljem uspjehu. Konkretno, utvrđeno je da studenti koji rade umjeren broj sati sedmično ostvaruju bolje akademske rezultate od onih koji uopće ne rade ili imaju preveliko radno opterećenje, što se objašnjava boljom organizacijom vremena i razvijanjem discipline.³⁴ Također je pokazano da rad u manjem obimu, naročito u okviru fakulteta, može pozitivno djelovati na akademski uspjeh jer povećava angažiranost i povezanost sa studijskim okruženjem.³⁵ Ovi nalazi nude jedno od mogućih objašnjenja zašto su se i u ovom istraživanju zaposleni studenti pokazali uspješnijima od nezaposlenih.

31 Isto, str. 1–29.

32 John T. E. Richardson, "Mature students in higher education: Academic performance and intellectual ability", *High Educ*, Vol. 28, 1994, str. 373–386.

33 Kirsten McKenzie, Kathryn Gow, "Exploring the first year academic achievement of school leavers and mature-age students through structural equation modelling", *Learning and Individual Differences*, Vol. 14, No. 2, 2004, str. 107–123.

34 Lori Dundes, Jeff Marx, "College Student Journal", *Journal of College Student Retention: Research, Theory & Practice*, Vol. 8, No. 1, 2006, str. 107–120.

35 Gary R. Pike, George D. Kuh, Ryan C. Massa-McKinley, "First-Year Students' Employment, Engagement, and Academic Achievement: Untangling the Relationship between Work and Grades", *NASPA Journal*, Vol. 45, No. 4, 2008, str. 560–582.

Bez obzira na izraženost različitih tipova motivacije u deskriptivnim analizama i njihovu teorijski elaboriranu važnost, rezultati višestruke regresije pokazuju da se, kada se svi prediktori razmatraju istovremeno, značajnim izdvajaju samo godina studija i status zaposlenja, kako je ranije navedeno. Drugim riječima, iako su motivacijski obrasci prepoznatljiviji u ovom uzorku, njihov doprinos objašnjenju akademskog postignuća nije bio statistički značajan u okviru multivarijantnog modela. Ovakav ishod moguće je, barem djelimično, pripisati i ograničenjima vezanim za veličinu uzorka ($N=78$), koja može utjecati na snagu testova i smanjiti vjerovatnoću detekcije suptilnijih efekata.

Ipak, vrijedno je naglasiti da model u cjelini objašnjava 34.4% varijance prosjeka ocjena i pokazao se statistički značajnim, što potvrđuje da navedeni prediktori nude relevantan, ali djelimičan uvid u faktore koji oblikuju uspjeh studenata. Preostali dio neobjašnjene varijance upućuje na to da bi u budućim istraživanjima bilo korisno uključiti i druga obilježja, poput ličnosti, kvalitete nastavnog procesa, socijalne podrške ili strategija učenja, kako bi se dobila potpunija slika determinanti akademskog uspjeha.

Relativno mali uzorak ograničava širu generalizaciju rezultata, dok upotreba samoprocjena otvara prostor za pristranosti povezane s nastojanjem studenata da se odgovori usklade s društveno prihvatljivim očekivanjima. Osim toga, status zaposlenja u ovom istraživanju mjeren je samo kao binarna varijabla, što ograničava dublje razumijevanje njegove uloge. Buduća istraživanja bi, stoga, trebala detaljnije razmotriti karakter zaposlenja (npr. vrstu posla, broj radnih sati, usklađenost sa studijem), kako bi se preciznije procijenio njegov utjecaj na akademsko postignuće.

Nalazi ovog istraživanja ukazuju da se akademska motivacija treba posmatrati u širem okviru ličnih i obrazovnih obilježja studenata. Iako se u regresijskom modelu nisu izdvojili kao značajan prediktor, obrasci motivacije ipak ostaju važni

za razumijevanje načina na koji studenti pristupaju učenju i doživljavaju studiranje. Pokazano je da studenti u višim godinama studija i oni koji su zaposleni ostvaruju bolje akademske rezultate, što se može povezati s razvojem većeg osjećaja odgovornosti, organizacijskih vještina i jasnijih ciljeva u studiranju. Istovremeno, prisutnost amotivacije kod dijela studenata naglašava potrebu za dodatnim intervencijama koje će potaknuti njihovu angažiranost i smislenost studiranja. Ovi nalazi imaju praktične implikacije za nastavnike i upravu fakulteta, jer ukazuju na značaj razvijanja strategija podrške koje uzimaju u obzir različite motive i životne okolnosti studenata. Posebnu pažnju zaslužuju studenti sa nižom motivacijom i mlađi studenti, kod kojih bi programi savjetovanja, mentorski sistemi i poticajno akademsko okruženje mogli smanjiti rizik od slabijeg učinka i odustajanja od studija. Time se otvara prostor za daljnji razvoj obrazovnih i savjetodavnih praksi koje osnažuju motivaciju i doprinose akademskoj uspješnosti studenata.

Zaključak

Rezultati istraživanja pokazali su da su intrinzični oblici motivacije najizraženiji među studentima Fakulteta islamskih nauka, dok su od ispitanih prediktora akademskog uspjeha kao statistički značajni faktori identificirani godina studija i radni status. Ovi nalazi sugeriraju da se akademski uspjeh studenata ne može posmatrati isključivo kroz prizmu motivacijskih faktora, već zahtijeva integrirani pristup koji uzima u obzir i širi spektar ličnih, sociodemografskih i obrazovnih obilježja.

Dobijeni rezultati predstavljaju značajnu osnovu za daljnja istraživanja koja bi trebala detaljnije istražiti međusobne odnose između motivacije, demografskih faktora i akademskog postignuća, uzimajući u obzir i moguće utjecaje obrazovnog okruženja i institucionalnih praksi. Istovremeno, nalazi naglašavaju potrebu za razvojem ciljanih obrazovnih i savjetodavnih intervencija usmjerenih na jačanje intrinzične motivacije i podršku studentima, posebno onima koji su u ranim fazama studija ili

imaju radni status. Takve strategije mogu doprinijeti smanjenju rizika od odustajanja i poboljšanju ukupnih obrazovnih ishoda, što je ključno za unapređenje kvaliteta visokog obrazovanja.

Literatura

- Bada Abubakar R., Bada Ibrahim Adegboyega, "Age and gender as determinants of academic achievements in college mathematics", *Asian Journal of Natural & Applied Sciences*, Vol. 1, No. 2, 2012, str. 121–127.
- Deci Edward, L., Richard M. Ryan, "The 'What' and 'Why' of Goal Pursuits: Human Needs and the Self-Determination of Behavior", *Psychological Inquiry*, Vol. 11, No. 4, 2000, str. 227–268.
- Deci Edward, L., Richard M. Ryan, *Intrinsic Motivation and Self-Determination in Human Behavior*, New York, Plenum Press, 1985.
- Dundes, Lori, Marx Jeff, "College Student Journal", *Journal of College Student Retention: Research, Theory & Practice*, Vol. 8, No. 1, 2006, str. 107–120.
- Fatima Shameem, Mehfooz Musferah, Sharif Sumera, "Role of Islamic religiosity in predicting academic motivation of university students", *Psychology of Religion and Spirituality*, Vol. 9, No. 4, 2017, str. 377–386.
- Hasanagić, Anela, Nina Bosankić, "Validacija skale akademske motivacije (AMS) na srednjoškolskim učenicima", *Zbornik radova Islamskog pedagoškog fakulteta u Zenici*, br. 16, 2018, str. 191–216.
- Howard, Joshua L., Bureau Julien S., Guay Frédéric, Chong Jane X.Y., Ryan Richard M., "Student Motivation and Associated Outcomes: A Meta-Analysis from Self-Determination Theory", *Perspectives on Psychological Science*, Vol. 16, No. 6, 2021, str. 1300–1323.
- Kalechstein, Ari D., Stephen Nowicki, Jr., "A meta-analytic examination of the relationship between control expectancies and academic achievement: An 11-yr follow-up to Findley and Cooper", *Genetic, Social, and General Psychology Monographs*, Vol. 123, No. 1, 1997, str. 27–56.
- Koludrović, Morana, Reić Ercegovac, Ina, "Academic Motivation in the Context of Self-Determination Theory in Initial Teacher Education", *Croatian Journal of Education*, Vol. 17, No. 1, 2015, str. 25–36.
- Kroupova, Katerina, Havranek Tomas, Irsova Zuzana, "Student Employment and Education: A Meta-Analysis", *Economics of Education Review*, Vol. 100, 2024, str. 1–17.

- Kur'an s prijevodom na bosanski jezik, preveo Enes Karić, Sarajevo, Bosanska Knjiga, 1995.
- Nasir, Farheen, Almuraikhi Athari, Alkusayer Asma, Saeed Fatima, Alkushi Abdulmohsen, Alowfi Areej S., AlGhaihab Muhammad, Nasir Faizan, "Assessing Gender Differences in the Students' Academic Performance, Aptitude, Emotional Intelligence and Grit", *Health Professions Education*, Vol. 11, No. 1, 2025, 55–63.
- Norvilitis, J. M., Reid, H. M., O'Quin, K., "Amotivation: A Key Predictor of College GPA, College Match, and First-Year Retention", *International Journal of Educational Psychology*, Vol. 11, No. 3, 2022, str. 314–338.
- McKenzie, Kirsten, Gow Kathryn, "Exploring the first year academic achievement of school leavers and mature-age students through structural equation modelling", *Learning and Individual Differences*, Vol. 14, No. 2, 2004, str. 107–123.
- Pike, Gary R., Kuh George D., Massa-McKinley Ryan C., "First-Year Students' Employment, Engagement, and Academic Achievement: Untangling the Relationship between Work and Grades", *NASPA Journal*, Vol. 45, No. 4, 2008, str. 560–582.
- Reeve, Johnmarshall, *Razumijevanje motivacije i emocija*, Jastrebarsko, Naklada Slap, 2010.
- Richardson, John T. E., "Mature students in higher education: Academic performance and intellectual ability", *High Educ*, Vol. 28, 1994, str. 373–386.
- Ryan Richard M., Arlen C. Moller, "Competence as Central, but Not Sufficient, for High-Quality Motivation: A Self-Determination Theory Perspective", in: *Handbook of Competence and Motivation: Theory and Application*, (editors: Andrew J. Elliot, Carol S. Dweck, David S. Yeager), New York, London, The Guilford Press, 2017.
- Tarsono T., Purnama Sari Y., Nugraha Jaka, Sahira Zandi Ahmad, Nurjanah Rita, "Comparison Between Intrinsic and Extrinsic Motivation of Students in Islamic Religious Education and Moral Values Subjects", *Tafkir: Interdisciplinary Journal of Islamic Education*, Vol. 6, No. 2, 2025, str. 371–381.
- Tindle, Richard, Abo Hamza Eid G., Helal Ahmed A., Ayoub Alaa Eldin A., Moustafa Ahmed A., "A scoping review of the psychosocial correlates of academic performance", *Review of Education*, Vol. 10, No. 3, 2022, str. 1–29.
- Tsaousis, Ioannis, Alghamdi, Mohammed H., "Examining academic performance across gender differently: Measurement invariance and latent mean differences using bias corrected bootstrap

- confidence intervals”, *Frontiers in Psychology*, Vol. 13, 2022, str. 01–12.
- Uputstvo o izmjenama i dopunama Uputstva o formi i sadržaju diplome i dodatka diplomi koju izdaju akreditirane visokoškolske ustanove (“Službeni glasnik BiH”, br. 39/23). Dostupno na: <https://hea.gov.ba/Content/Read/dokumenti-agencije> (datum pregleda: 29.8.2025).
- Vallerand, Robert J., Luc G. Pelletier, Marc R. Blais, Nathalie M. Brière, Caroline Sénécal, Evelyne F. Vallières, “The Academic Motivation Scale: A measure of intrinsic, extrinsic, and amotivation in education”, *Educational and Psychological Measurement*, Vol. 52, No. 4, 1992, str. 1003–1017.
- Woolfolk, Anita, *Edukacijska psihologija*, Naklada Slap, 2016.
- Wójtowicz, Marek, “Motivacije i očekivanja studenata prve godine Univerziteta Šleskog u vezi s upisom na studij teologije”, *Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne*, Vol. 38, No. 2, 2005, str. 449–463.
- Zeng, Yingjie, Deng Yao, “A Literature Review of The Academic Motivation Scale (AMS) and Its Reliability and Validity”, *International Journal of Education and Humanities*, Vol. 8, No. 3, 2023, str. 43–46.